

Nekatere ljubezni v krutem času

Vzemimo, da so to novele: krajše pripovedi, ki – ne tako kot pravljica – pripovedujejo o stvarnih ali tudi »možnih« resničnih dogodkih, pri čemer je govor le o enem »konfliktu«, ne pa celem spletu navzkrižij, ki zadevajo ali prizadenejo posameznika. Teh trinajst novel Vinka Möderndorferja sodi torej h klasični literarni zvrsti, ki je od renesanse dalje najprej »pripovedovana« v družabnih krogih, že zaradi relativne kratkosti dokaj priljubljena tudi med novodobnim bralnim občinstvom. Po mnenju nekaterih poznavalcev je po svoji zgradbi bliže drami kot romanu, njena najpogostejša tema pa je ljubezen. To je le nekaj značilnosti te zvrsti, ki je tako kot druge v teku stoletij doživela dosti sprememb; te značilnosti kaže omeniti, ker jih Möderndorferjeve zgodbe vsebujejo kar nekaj, ki pa jih je pisec nemara bolj naključno kot zavestno vgradil v njihovo sestavo.

Sicer pa je treba dodati, da je avtor zelo znan tako kot dramatik kot romanopisec (in pisatelj za otroke oz. mladino) in je iz obeh praks prenesel v pričujoča besedila vsaj dvoje svojih veččin ali značilnosti: mestoma dramatično gradnjo in tematsko, erotično vsebino, ki jo je spretno in uspešno ubesedoval v daljših delih. Že to je zagotovilo za domnevno veliko bralno privlačnost tudi *Nekaterih ljubezni*.

Knjiga je razmeroma zajetna (276 strani) in razdeljena na dva dela. Njen ločitveni »rez« je posebne narave: prvih sedem tekstov je lociranih v glavnem med zgodovinsko pomembne, usodne dogodke, več glavnih figur pa aludira na znamenite zgodovinske osebnosti: pisec jih ne imenuje s pravim imenom, saj mu ne gre za izris ali prikaz njihovih resničnih usod, ampak bolj za poudarek na grozljivem toku zgodovine skozi človeške usode. Drugi del šestih novel je povsem »individualiziranih«, saj gre za bolj ali manj običajne novelske like, spojene iz aktualnega življenja v znanem, skoraj povsem domačem okolju. S tega vidika so podobni bodisi kakšnim krajšim Cankarjevim tekstom ali – zlasti po svojem liberalnem, svobodnjaškem občutju življenja – Kranjčevim kratkim pripovedim iz tridesetih let.

Dejal sem, da v prvem delu lahko razpoznamo nekatere znane zgodovinske osebnosti, ki si jih je Möderndorfer sposodil za svoje like. A kakšen je v tej pisavi na primer legendarni gverilec Che Guevara, kako so ga ustrelili, za kaj mu je šlo? Kakšen je španski pesnik Lorca, zakaj so ga ubili? In kakšen Hitlerjev minister za uničevanje Judov v plinskih celicah? Lahko bi se vprašali še za druge osrednje like: a z odgovorom bi najbrž bili v zadregi; to pač niso osebe, kot nam jih je položilo v spomin nekakšno zgodovinopisje; in pisec ne pripoveduje o njih zato, da bi kot v kakšni raziskavi nazadnje o njih našel (še kakšno dodatno) resnico in jo ponudil bralcu. Ne, zavestno se odmika tovrstnemu detajliranemu, objektivnemu prikazovanju; zdi se, da bi rad predvsem pokazal, kako tista

resnična življenjepisna dejstva zgodovinskih, deloma tudi čustveno nam bližjih ljudi, sorodnikov (v novelah *Soča*, *Čevlji*), postajajo plen odmikajočega se časa, zaradi česar so pred nami neke druge podobe, kot smo jih poznali bodisi iz šole, medijev ali pripovedi, podobe, ki so v glavnem takšne, kot jih hoče imeti ta naš čas, za katerega se ve, kakšen je: čas po koncu revolucij, ko v njem ni več nič junaškega, zanosnega, osvobajajočega. Preživela in ostala je le velika človekova tragika, mizerija – in predvsem zločin, kolikor ga je kdo zagrešil, kot recimo nacistični prvak, izumitelj plinskih celic v tretjem rajhu (Johan, Janezov sin).

V luči tega spoznanja je videti, kot da prvi del knjige predstavlja nekakšno idejno podstat celote, dopolnjene s ciklom novel iz sodobnega Življenja. Le-to je zmodelirano, kakor se je porodilo iz dobe postsocialističnega liberalizma, v katerem so zavladali kapitalski odnos, nasilje, egoizem, kupljivost vrednot in užitkov ter kajpak neznosna osamljenost ter socialna negotovost. Večina teh zgodb je odraz sedanjne slovenske razslojene, skrajno sebične, brutalne družbe, kakršno je pred okoli sto leti mestoma opisoval že Ivan Cankar. Möderndorferjeva drža do nje je bržčas tudi po Cankarjevem zgledu zelo kritična (novela *Bife paradiz*), a menda s poudarkom na tragičnosti (*Njeno življenje v nekaj kratkih bliskih*) iščočih likov, toda tudi na večji sprijaznenostjo z usodo, ki človeku kdaj ponudi zatočišče kvečjemu v svobodni erotiki. To so zato nič kaj optimistične, temveč mrzljive zgodbe, v svojem končnem učinku sugestivne, zbujujoče sočutje najbrž tudi pri tistem, ki se z libertarnim amoralizmom nastopajočih niti ne strinja.

Möderndorferju se je posrečilo, da jih je napisal sicer v tradicionalni tehniki, toda s pravšnjo količino in »razporeditvijo« notranjih razpoloženj in stisk, da ni zašel v sentimentalnost, a tudi s pravšnjo dozo vnanjih opisov, da je struktura pisave uravnotežena in se od začetka do konca bere kot živa, napeta pripoved.

Vsekakor se mi besedila iz drugega dela knjige zdijo precej bolj prepričljiva in pristna kot tista z liki, ki aludirajo na znane zgodovinske osebnosti. Med branjem le-teh se namreč nehote vsiljuje vzporednica z liki v Jančarjevih novelah *Prikazen iz Rovenske*.

Tudi Jančar je v njih izoblikoval nekaj zgodovinskih oseb – kako in zakaj se kažejo kot bolj uspešne, pa na tem mestu ni treba govoriti. Möderndorferju s svojo deheroizacijo ni uspelo ustvariti lika in okoli njega situacije, ki bi vseeno ohranila vso tisto težo in presunljivost, ki ju ponavadi izpričujejo žrtve zgodovine.

Pač pa jih vsebujejo zgodbe z »navadnimi« glavnimi liki – recimo moški, ki mora do konca prenašati trpljenje z Golega, ženska, ki v blaznici soške fronte išče očeta svojega otroka, posebej pa večina likov drugega dela *Nekaterih ljubezni*; to so jezikovno spretno in z znanjem napisane novele, ki izdajajo suverenega literata: ta ve, da ne kaže nasedati nikakršnim modnim ali ekshibicionističnim trendom, saj je do resnične človekove izkušnje in domala vsakršne resnice, zadevajoče posameznika v tem času, mogoče najprej po poti specifične, četudi v bistvu »klasične« literarne pisave. Tak postopek je Möderndorferju dal najboljše rezultate.